

Kongeørnprosjektet på Rissa: Kongeørnen spiser opp dokumentasjonen

Forfatter

Per Fossheim, FKT-prosjektet

Sammendrag

- Dette er en kamp mot Goliat. Lammetapene til kongeørn er fortsatt store, til tross for at vi er i en prioritert beitesone. For å bli trodd er vi helt avhengig av mer kunnskap om både kongeørn og havørn, mener beitelagsleder i Rissa beitelag, Eivind Myklebust.

Publisert

2015

Referanse

Sau og Geit 5/2015

Utskriftsdato

19.04.2025 www.fag.nsg.no

Kongeørnprosjektet på Rissa:

Kongeørnen spiser opp dokumentasjonen

8 timer etter at dødsnoden ble utløst er dette det som er igjen av et lam. Det døde lammet har blitt drept og flyttet tre ganger. Alt som er igjen (innfelt bilde) er underkjeven, radiosenderen, begge øremerkene og en havørnffjær. Funnstedet blir tolket til at kongeørn drepte lammet dagen før, men at flere havørner har jaget den vekk. Deretter har havørnene spist og ristet kadaveret i et sett fram til nakkevirlvle ble skilt og senderen ble liggende stille og er blitt utløst. Denne blir antagelig plassert i kategorien ukjent.

- Dette er en kamp mot Goliat. Lammetapene til kongeørn er fortsatt store, til tross for at vi er i en prioritert beitesone. For å bli trodd er vi helt avhengig av mer kunnskap om både kongeørn og havørn, mener beitelagsleder i Rissa beitelag, Eivind Myklebust.

For 10 år siden var ørn sjelden å se på himmelen over Rissa som ligger ytterst i Trondhjemsfjorden. Få år senere var bekymringsbrev fra Mattilsynet et faktum, hvor de påpekte det økende tap av lam. I 2009 var tapene av lam blitt hele 22%, uten at noen skadevolder kunne identifiseres. Et lite unntak var 3 lam som ble bevist

tatt av kongeørn. I dag er det blitt vanlig å se 4-5 ørner på himmelen samtidig.

Fant oppspiste kadaver

- Vi ba om at det ble undersøkt hva som egentlig skjedde. Vi fant noen få oppspiste kadavre, men kunnskapene var ganske små siden de fleste kadavrene var borte, forteller beitelagsleder Eivind Myklebust.

Bioforsk og NINA startet i 2014 et toårig forskningsprosjekt med målsetting om å finne ut mer om kongeørn som tapsårsak på sau. Prosjektet fortsatte også ut denne beitesesongen. Alle sauer og lam gikk gjennom helsekontroll før beiteslipp, og alt viste seg å være i orden. Det første året gikk litt over halvparten av lammene med radiosendere. Disse blir også kalt

lammenoder med dødsvarsler og er elektronisk bundet til søya. To forskjellige system var i bruk; enten koblet mot telefonnett eller satellitt. Terrenget på Rissa er kupert, og gir mange utfordringer for kommunikasjon.

- Første året ble et prøveår med mye nytt utstyr. Det kupert terrenget har en del skyggepartier hvor de elektroniske signalene ikke når helt fram. Utstyret viste seg derfor å ikke fungere som vi håpet. De tekniske utfordringene førte til at mange av kadavrene var oppspist allerede samme dag som alarmen gikk. Dermed ble det en nesten umulig oppgave å fastslå dødsårsaken til lamma. De havnet da i kategorien ukjent årsak, selv om det var klare indikasjoner på ørn, forteller Myklebust.

Sender helt avgjørende

Første året ble bare 8 av de tapte lamma, i gruppen uten radiosender, funnet. For ingen av dem ble kongeørn regnet som dødsårsak. I gruppen med sender ble 54 gjenfunnet, for 15 av disse ble kongeørn regnet som skadevolder.

Før årets beitesesong ble radio-utstyret forbedret. Noe som førte til at de som peiler kom raskere ut for å lete etter døde lam når dødsvarslerne begynte å sende ut signal. Resultatene viser at det å være raskt ute gir et klarere skadebilde. Av de ca. 100 lammene som er funnet til nå, er kongeørn regnet som dødsårsak for 27 av dem. I loggboka kan vi lese at feltkontrollørene mener at de var for sent ute i mer enn 30 tilfeller. Det er derfor stor sannsynlighet for at kongeørn kan være dødsårsak også for disse.

- Foreløpige erfaringer viser at det er helt avgjørende å være tidlig ute for å finne dødsårsaken. Åtseletere spiser opp døde dyr utrolig fort. Viltkamera plassert ved kadaveret gir et godt inntrykk av hvor raskt dette skjer.

Prosjektet har også lagt ut døde dyr med annen kjent dødsårsak. Ingen av dem blir rørt av kongeørn. Inntrykket er at kongeørn bare spiser av byttet den selv har tatt, oppsummerer Myklebust.

Dagene er travle for «saupeilerne» Kari Åker og Bjørg Irene Alseth. Fra morgen til kveld er de på farten, opp og ned i det tunge Rissa-terrenget.

- De legger ned en imponerende innsats i en vanskelig, fysisk og psykisk krevende jobb, skryter beitelagsleder Eivind Myklebust av damene som klatrer opp og ned i terrenget så lenge det er dagslys. - Rissa utvikling, som drifter kommunens landbruksinteresser, er også til god støtte, mener beitelagslederen.

Kadavre i grupper

Den generelt gode dyrehelsen til sauene som er i dette beitet frikjenner oss som husdyrbrukere fra at dyreholdet har påvirket de høye tapstallene negativt. Derimot viser prosjektet at vi trenger mer kunnskap om forholdet mellom kongeørn og havørn, som det også finnes store mengder av i området. Mange dyr har dødd samtidig i samme området. Kan dyrene ha blitt jaget utfor skrenter eller til vanns av havørn, som er kjent for slik jakttaktikk? spør Myklebust retorisk.

- Vi kan ikke drive med så store lammetap, sier beitelagsleder Eivind Myklebust i Rissa beitelag. Han har lagt ned en formidabel innsats med å få fokus på hvorfor lammetapene har økt med økende ørnebestand. De dagene nødmeldingene er flere enn saupeilerne rekker, deltar han selv i kadaversøket - ofte etter sine egne dyr.

- Funnstedene er ofte under skrenter eller ute i vann, uten at dette blir godtatt som gode nok bevis på at det er ørn som har vært på ferde. Imidlertid fikk den ene feltkontrolløren selv se at en gruppe på 4-6 ørner jaget et lam utfor en skrent. Nå i sankeperioden ble det også gjenfunnet noen lam som var alene, mens mor og søsken var i helt andre områder. Forskerne må derfor finne ut hvorfor dette skjer, mener Eivind Myklebust.

Hvert år, etter at det ble tydelig at kongeørn er sentral i skadebildet, har beitelaget søkt om fellingstillatelse for å begrense tragediene. I år ble søknaden for første gang innvilget. Fylkesmannen satte imidlertid som krav at individet som skulle felles måtte være skadvolderen. Felling skulle gjennomføres av det kommunale skadefellingslaget. Vedtaket om felling ble omgjort av Miljødirektoratet - de nektet felling. Begrunnelsen for avslaget var at de mente at det juridisk ikke er mulig å plukke ut det enkeltindividet av kongeørn som gjør mest skade.

Finjuss i viltforvaltning

- Jeg tror den høye dokumentasjons-

graden og hensyn til dyrevelferden er grunnen til at fylkesmannen i år er innvilget søknaden. Utplukk av individ overlot vi til skadefellingslaget. Laget utførte en svært grundig jobb ved å kartlegge enkeltindividene før felling. Vi er derfor svært skuffet over avgjørelsen i Miljødirektoratet. Siden denne var prinsipiell må jeg si at det blir tragisk at finjussen praktiseres på en slik måte i viltforvaltningen.

I praksis fører dette til at ørneproblema blir en direkte trussel for næringen. Ekstra tragisk er det at dette gjøres for en fugleart som NINA har fastslått er tallrik og den benytter nær sagt alle mulige territorier over hele landet, sier en svært skuffet Eivind Myklebust.

- Jeg håper denne nye kunnskapen blir tatt i bruk. Det er ørna som er problemet, ikke saueholdet. Et annet spørsmål er hvordan forskerne kan trekke konklusjoner når de er så lite ute at de ikke har lokalkunnskap. Alt er derfor avhengig av at feltrapportene er gode nok, slik at forskerne kan danne seg inntrykk av hvordan det enkelte sted ser ut, mener Myklebust.

Trenger enda mer kunnskap

Prosjektet avsluttes etter planen denne sesongen. Medlemmene i beitelaget er imidlertid spente på om den kunnskapen som NINA og Bioforsk har tilegnet seg i dette prosjektet vil påvirke Miljødirektorats forvaltning av kongeørn.

- Vi forutsetter at dette området fortsatt skal være et prioritert beiteområde. Dette er særs viktig siden mange har satset store summer i saue næringen her de siste åra. I år har mange sauer forsøkt å ta seg hjem tidlig, i tillegg til at mange lam går med feil søyer. Dette er et dårlig tegn. Når dyrehelsen er vurdert som svært god samtidig som tapene fortsetter, må det forskes mer på tapsårsakene. Vi ønsker mer kunnskap om forholdet mellom kongeørn, havørn og andre predatorer av lam. Dagens kostnader med rovvilt er uakseptable. For å ha troverdighet, må all forskning på tap av beitedyr pga. rovvilt skje i samarbeid med beitenæringen, oppfordrer beitelagsleder og saueier Eivind Myklebust.

*Tekst og foto: Per Fossheim,
FKT-prosjektet*

Roar Pelsindustri
Etablert 1946

Mottar alle sorter skinn for beredning
Alle sau- og lammeskinn leveres vaskbare
Innlevering alle dager, også lørdager og søndager

Beredningspriser sau/lam, stor sau/vær:
1-5 stk: 315,- / 6-10 stk: 310,- / 11-25 stk: 305,-
26-50 stk: 295,- / 51-100 stk: 285,-
Alle priser eks. mva.

Vi har henteavtale med de fleste slakterier!

www.roarpels.no – post@roarpels.no - Tlf: 67 54 87 02
Kampebråten 10, Pb 157, 1300 Sandvika.